

A reziliens szülővé válást támogató tényezők nyomában

A hazai oktatáskutatások a családi státus hatásának leegyszerűsítő hangsúlyozása mellett kevés figyelmet szánnak a szülők gyermeknevelési tevékenységének vizsgálatára. A szülői részvétel és bevonódás kutatásai a kétkeresős családmodell tengerentúli elterjedésekor indultak, s arra koncentráltak, hogy a szülői funkciók beszűkülését hogyan lehet az intézményi oldalról kompenzálni, illetve milyen tényezők segítik a szülőket, hogy hatékonyabb befektetéseket valósítsanak meg a felnövekvő generáció emberi tőkéjébe (Epstein-Sanders 2002). Az Értékteremtő gyermeknevelés kutatás adatainak elemzésekor korábbi kutatási eredményeinkből kiindulva azt feltételeztük, hogy a gyermeket nevelők számára a vallásosság révén rejtett erőforrások válhatnak elérhetővé. Mivel kutatásaink szerint a mai magyar társadalomban a vallásosság a társadalmi mobilitást segítő tényező, azt feltételeztük, hogy az alacsony státusú, de a gyermeknevelésben eredményes, ún. reziliens szülők erőforrásai között a vallásossággal járó, azonban általános jó gyakorlatokként is hasznosítható gyermeknevelési eljárásmodok körvonalazódnak. Tanulmányunkban tehát két versengő tényező – a társadalmi háttér és a vallásosság – szülői odafigyelésre és gyermeknevelési eredményességre gyakorolt hatásának összemérésére vállalkozunk.

Gyermeknevelés: közügy vagy magánügy?

A szülők gyermekeik sorsát befolyásoló szerepét értelmező elméletek egy része a magatartás modalitásának strukturális kényszerek révén történő átörökítésére mutat rá (Bourdieu 1978), mások a szülői befektetések mögött egyéni axiológiai szempontot sem nélkülöző racionális választásokat sejtnek (Boudon 2003), megint mások a kapcsolathálózati struktúrára koncentrálnak a szülői odafigyelést a családon belüli társadalmi tőkeforrásnak tekintik (Coleman 1988). A szülői tevékenység túlindividualizált, pszichológiai elméletei nem vizsgálják a gyermeknevelési eredményesség szisztematikus társadalmi és kulturális különbségeit. Az oktatáskutatók az utóbbi fél évszázadban, a kétkeresős családmodell tömegessé válásával párhuzamosan fordultak a szülők gyermeknevelési aktivitása felé (Epstein-Sanders 2002). Az otthoni gyermeknevelés a privát szféra részének tekinthető, azonban kétségtelen, hogy externáliái révén közösségi beruházássá válik. Mivel a hatékonyabb, alaposabb otthoni gyermeknevelés nagyobb valószínűséggel eredményez jó tanulmányi eredményt, s ezzel együtt kedvező foglalkoztatási kilátásokat, alacsonyabb szociális, munkanélküliségi, egészségügyi kockázatot,

a minőségi gyermeknevelés, a gyermekkel való szülői foglalkozás a közösségi forrásokból is támogatást érdemel (Guryan et al 2008, Engler 2017, Gahramanov 2020).

Ugyanakkor azonban jelentős társadalmi egyenlőtlenségek észlelhetők az otthoni gyermeknevelési befektetések paramétereiben, ami az egyenlőtlenségek következő generációkba való átörökítését segíti. Ezért a neveléstudományi kutatások fontos feladata, hogy feltárják azokat a tényezőket, amelyek a kedvezőtlen társadalmi helyzetű szülők hatékonyabb gyermeknevelési tevékenységét képesek támogatni. A kutatások reziliens tanulónak nevezik a hátrányaik ellenére jól teljesítő tanulókat (Ceglédi 2011, 2018), s reziliens iskolának az ilyen tanulókat nagyobb arányban kibocsájtó intézményeket (Széll 2018). Az „Értékteremtő gyermeknevelés” című kutatás során arra törekedtünk, hogy a reziliens szülőket támogató erőforrásokat azonosítsuk. Az ezzel kapcsolatos kutatási eredmények tudatosítása és megismertetése nagyon fontos a szakemberek és a szülők számára is, mert ennek segítségével van esély kilépni a társadalmi determinizmusba beletörődő tehetetlenségből. Feltételezésünk szerint számos

ilyen kompenzáló tényező nyomára bukkanhatunk a vallásossághoz kötődő gyermeknevelési gyakorlatok tanulmányozása során. Azt tapasztaltuk, hogy a vallásgyakorlók közösségekben hátrányos helyzetük ellenére minőségi, értékteremtő gyermeknevelést folytató szülők találhatók. Feltevésünket korábbi kutatásaink tapasztalataira alapozzuk, melyekben azonosítottuk a vallásosságra épülő iskolakultúra oktatási esélyegyenlőtlenséget kompenzáló hatását, amikor az egyházi iskolák pedagógiai gyakorlatában rámutattunk azokra a tevékenységekre, melyek jól teljesítővé tették az alacsony státusú tanulókat (Pusztai 2004, 2009). Emellett megfigyeltük, hogy a vallásos közösségekhez tartozó alacsony státusú fiatalok eredményesebb egyetemi karriert futnak be (Pusztai 2004b, 2013). Továbbá megállapítottuk, hogy a fiatalok körében jelentősen átalakult

a társadalmi státus és a vallásosság összefüggése, mivel folyamatosan gyarapszik felfelé mutató társadalmi mobilitást produkáló vallásosak csoportja (Pusztai 2015). A vallásosság iskolai és társadalmi mobilitást segítő hatását a vallási közösségekhez tartozás révén elérhető tőkék, elsősorban a társadalmi tőke hatásával magyaráztuk (Pusztai 2020). Mindennek alapján az Értékteremtő gyermeknevelés kutatás adatainak elemzése során azt feltételezzük, hogy a gyermeknevelésbe befektető szülők számára is rejtett erőforrások válhatnak elérhetővé a vallásosság kapcsán. Azt vizsgáljuk, hogy a vallásosság elősegíti vagy hátráltatja a hatékony gyermeknevelési eljárás módok családon belüli működését, valamint hogy a reziliens (hátrányos helyzetű, de a gyermeknevelésben eredményes) szülők erőforrásai között önálló tényezőként jelenik-e meg a vallásosság.

A szülői tevékenység

A szülők gyermeknevelési befektetési stratégiái történetileg, kulturálisan és társadalmilag nagy változatosságot mutatnak. Ennek alakulását többek között az adott társadalom gyermekképe, a szülők szerepfelfogása, erőforrásai és gyermekneveléssel kapcsolatos költség-haszon kalkulációik határozzák meg. A gyermeknevelésbe fektetett erőforrásokat Coleman híres 1988-as cikkében három típusba sorolta. Elkülönítette egymástól az anyagi, gazdasági jellegű ráfordításokat, a szülő kognitív képességeiben és képzettségében gyökerező humán tőkebefektetéseket, valamint a gyermeknevelésre fordított időt, energiát, jelenlétet, odafigyelést, amit a szülők a gyermek felnevelésébe investálnak, s ez utóbbit társadalmi tőke befektetésnek nevezte (Coleman 1988). A gyermekvállalás, az újszülöttek gondozása mind komoly szülői befektetés, de a gyermek felnevelése során kifejtett szülői aktivitás napi gyakorlatairól, melyek huzamos időn keresztül igen nagy ráfordítást igényelnek, hazai viszonylatban kevesebb szó esik. Mint ahogy arról sincsen hiteles képünk, hogy a gyermeknevelési tevékenységek hétköznapi gyakorlata milyen változatosságot mutat a társadalomban.

A szülői tevékenység összetett jelenség, ki nem meríti, de kétségtelenül magában foglalja a szülő-gyermek interakciók összességét. A leggyakrabban ezt a nevelői teljesítményt a gyermek iskolai előmenetelének, otthoni tanulásának szem-

szögéből vizsgálják a kutatók. A szülő így az iskolai munka egyfajta külső támogatójaként tűnik fel, aki az oktatási intézményben zajló folyamatok kiegészítője. Epstein a szülőknek a gyermek iskolai teljesítményére ható magatartását szülői részvételnek nevezi (Epstein-Sanders 2002). A nemzetközi szakirodalom a szülő nevelési tevékenységét különböző fogalmakkal illeti attól függően, hogy a tevékenység elemeire, jellegére (parental involvement, parental support) vagy a gyermekneveléssel kapcsolatos meggyőződésre (parental engagement) koncentrálnak a kutatók (Imre 2017). A szülő gyermekre fordított ideje és odafigyelése (parental attention) a gyermek jövőjébe való befektetésként értelmezhető (Coleman 1988). A szülői elkötelezettség az iskoláztatás, a tanulás fontosságának felismerését, az iskolai törekvések megértését és támogatását jelenti (Godall 2014). A szülői részvétel egyrészt a szülők iskolai láthatóságát, a szülőknek szervezett iskolai alkalmakon valamint más iskolai programokon és tevékenységekben való megjelenését, az iskolában végzett önkéntes munkát foglalja magában. Az odaadó szülői magatartás másik oldala nem az iskolai, hanem az otthoni aktivitásban nyilvánul meg (Kim 2009). Imre (2017) ez utóbbit otthoni támogatásnak nevezi, és elkülöníti a szülő iskolai láthatóságához köthető tevékenységektől. Az otthoni támogatáshoz sorolja a házi fel-

dat elkészítésében való segítséget és az iskolában történtek megbeszélését, amelynek során a szülő egyértelműen az iskola szövetségeseként lép fel. Azonban a szülői támogatás célja nemcsak az aktuális tanulmányi eredményesség háttérzése, és az iskolai magatartási normáknak való megfelelés fölötti örökös, hanem a családi kultúra egészének átadása (célok, értékek, normák közvetítése), mivel a szülők ezáltal látják biztosítva a gyermekük hosszabb távú és szélesebb értelemben vett eredményességét, s kompetens felnőtté válását (Kim 2009). Ennek a széles mederben folyó és nem is mindig tudatos cselekvéssel járó kultúraátörökítő folyamatnak része számos, az iskolai feladatoktól és eseményektől független, családi keretben folyó tevékenység, többek között a gyermekkel folytatott beszélgetések, közös programok, közös munka.

A szülői tevékenység iskolaközpontú értékelését érzékelve a szakirodalomban olyan fogalmakat kezdtek használni, amely tekintetbe veszi, hogy a gyermeknevelésben az iskola és a család partnerként vesz részt (family-school partnership) (Epstein és Sheldon 2006). Godall (2014) a gyermeknevelési tevékenységeket egy tengelyen látja elhelyezhetőnek, melynek egyik végpontján már mindenért a szülő felel, a másik póluson pedig mindenért az iskola, s a köztes térben helyezhető el a közös ügyek. Epstein hat területet különít el ezen a kontinuumon, melyek közül kettő koncentrált az otthoni folyamatokra (Epstein-Sanders 2002). Az egyik a szülői képességek és tevékenységek általánosabb területe, ide tartozik a gyermeknevelési szaktudás, a gyermek szülői általi támogatása, a gyermeknevelés súlya, értéke a családi szubkultúrában. A másik területhez az otthoni tanulással kapcsolatos segítség, tanulási

körülmények, a család tanuláshoz való hozzáállása tartozik. A család és az iskola kapcsolatával foglalkozó kutatások egy része azt vizsgálja, hogy a családok milyen szerkezeti, etnikai, társadalmi jellemzői befolyásolják a gyermeknevelési gyakorlatokat, a szülői bevonódást. A magasabb státusú szülők iskolával való hivatalos kapcsolattartása általában intenzívebb, az iskoláért végzett önkéntes munkában is inkább aktívabbak, valamint otthon is gyakrabban beszélgetnek gyerekekkel (Imre 2017). Az intézmények oldaláról viszont az a kérdés foglalja le a kutatókat, hogy az iskolai gyakorlatok hogyan segíthetik a szülői bevonódást (Schneider és Lee, 1990, Schneider-Coleman 1993, Imre 2017).

A szülő-gyermek viszony legszisztematikusabb vizsgálatai a kapcsolathálózati megközelítést követve a társadalmi tőke a családon belüli tényezőjének tekintik a gyermeknevelést, ezért ennek eredményességét a szülői odafigyeléssel, időráfordítással, az iskolával, tanulással kapcsolatos témákon messze túllépő interakciók gyakoriságával és tartalmi jellemzőivel operacionalizálják (Coleman 1988, Schneider-Coleman 1993, Meier 1999, Parcel & Dufur 2001). A család-iskola partnerségét hangsúlyozó koncepció és Coleman társadalmi tőke elmélete is komoly jelentőséget tulajdonít a szűkebb családot körülvevő közösségeknek, kapcsolathálóknak, például a szülőtársakkal való kooperációnak is (Epstein-Sanders 2002). Magyar adatokon a szülői odafigyelés vizsgálatára kialakított kérdéssorral végzett szektorközi és nemzetközi összehasonlítások rámutattak: a szülői odafigyelés képes társadalmi státusból fakadó hátrányok kompenzálására középiskolások körében (Pusztai 2009).

A vallásosság és a szülői szerep

A vallásosság meghatározza az alapvető cél- és eszközértékeket, amelyek fontosak az egyének, így a nevelési értékeket is. A szülői tevékenység integratív modellje szerint a nevelés folyamatait és eredményességét döntően a nevelési értékek határozzák meg, mivel ezek a szülők mindennapi nevelési tevékenységét befolyásolják (Darling-Steinberg 1993). A vallás és a nevelés kapcsolata alulkutatott kérdés, pedig a vallásosság globális mutatói alapján világos összefüggést mu-

tat a családok szerkezetével, a gyermekszámmal, és a családon belüli szereprendszerrel is (Petro et al. 2017). A szülői szerep és a vallásosság kapcsolatát tárgyaló kutatások rendkívül kiterjedtek. Az utóbbi másfél évtizedben született szakirodalom metaelemzése alapján úgy tűnik, konszenzus van abban, hogy a szülői vallásosság, különösen a vallási homogámia összetartóbb családi kapcsolatokat eredményez, csökkenti a válás kockázatát, hozzájárul a gyermek jóllétéhez. A vallásos szülők

kiemelt figyelmet szentelnek a gyermeknevelésnek (Cohen-Zada és Sander 2008). A vallásosság kétségtelenül befolyásolja a szülői szerepfelfogást és a családon belüli munkamegosztással kapcsolatos nézeteket, s ez a hatás gyakrabban látszik kedvezőnek (Wilcox 2004, Fényes et al. 2020). Ezzel szemben visszatérő kérdés, hogy a szülőkkel kapcsolatos szorongás és az autoriter szülői nevelési stílus összefügg-e a szülők vallásosságával. Újabb

eredmények szerint a vallásosság az etnikai, felekezeti kultúrák és a társadalmi státus kontrollja mellett nem jár együtt egyetlen meghatározott szülői nevelési stílussal sem (Mahoney 2010). Általános, globális érvényű összefüggésről nem beszélhetünk a vallásosság és a gyermeknevelés minősége és eredményessége között, így a kulturális és nemzeti keretek között végzett kutatások különösen fontosak.

A kutatás módszerei

Az Értékteremtő gyermeknevelés 2020 (N=1156) adatbázisa a szülői odafigyelés (parental attention) sokoldalú vizsgálatát teszi lehetővé. Az elemzés során három indikátorral dolgoztunk. Az első az elmúlt hónapban a gyermekkel közösen végzett tevékenységek a szülői törődés vizsgálatára kifejlesztett kérdéssor (Pusztai 2009) átdolgozott, kisliskolásokra adaptált változatán alapult. Az elmúlt hónapban együtt végzett tevékenységek vizsgálatára 13 itemet használtunk, melyek egy főkomponensbe rendeződnek (Cronbach-alfa: 0,92), a kérdéssor megbízhatósága kiváló. A gyermekkel való foglalkozás sokszínűségét ezekből a változók-ból felépített indexszel fejezzük ki.

A második indikátor a gyermekre szánt hétvégi, szülői időráfordítás. Ez a mutató az apa és az anya által a gyermekre fordított összesített idő mértékét összegezve foglalta magába. Az időintervallumokat a teljes minta átlagához hasonlítottuk, s így különítettük el az aktívabb és a kevésbé aktív szülőket.

A harmadik indikátor a gyermeknevelésben segítséget nyújtó network erőssége, mely magában foglalja azoknak a személyeknek a számát, akikre a szülő a gyermeknevelés döntéshelyzeteiben és elfoglaltsága esetén számíthat a gyermekkel való törődésben. A gyermeknevelési index nemcsak a személyek számát, hanem azt is magában foglalta, hogy az egyes szereplőkre mennyire biztosan számíthat a szülő. Az elemzés egyes lépéseiben a fenti mutatók értékeit szintén dichotomizáltan alkalmaztuk.

A gyermeknevelési eredményesség komplex mutatóját három tényező alapján állítottuk fel. A nevelés eredményességét egyrészt a gyermek iskolai teljesítményével kapcsolatos, leginkább objektívnek

tűnő adatok alkotják (a gyermek jó tanuló, versenyeken vesz részt, s jó közösségi ember). A második komponens a relatív eredményességi mutató, a gyermeknek az átlaghoz viszonyított képességeire vonatkozó becslés, melynek a szülők a képesség valódi mérése híján a tanulmányi teljesítmény alapján határoznak meg önmaguk számára. A harmadik komponens a gyermek jövőjével kapcsolatos optimizmus. A három összetevő alapján indexet készítettünk, majd dichotomizáltuk.

A vallásosságot a szülők vallási önbesorolásának Tomka-féle ötfokú skálájával mértük, s a szülőpárokat három kategóriába soroltuk (vallástalan homogám, vallásos homogám, heterogám). A szülőpár iskolázottságát kifejező összevont változó értékeiben a két szülő azonos szintű iskolai végzettsége esetén a közös kód megfelelt az egyéni szintnek, egy fokozatnyi eltérés esetén a magasabb értéket, nagyobb a különbség esetén a magasabb kódnál eggyel alacsonyabb értéket adtuk. A két- és három változó bevonásával elvégzett kontingencia- és varianciaelemzés mellett logisztikus regresszió-elemzéseket is végeztünk.

A hipotéziseink a következők:

1. A vallásosság összefügg a család alapvető státusmutatóival és a családszerkezettel.
2. A szülői törődés indikátorai (a gyermekkel való foglalkozás sokszínűsége, a hétvégi szülői időráfordítás és a gyermeknevelési network-erőssége) összefüggenek egymással.
3. Az alacsony státusúak szülői törődésben mutatkozó hátrányát a vallásosság kompenzálja, vagyis a vallásos szülőknek van esélyük reziliens szülőkké válni.

Az elemzés során először bemutatjuk a szülők társadalmi státuscsoportjait, s a vallásosságnak a

családi miliókben való megjelenését. Majd a szülői odafigyelés három mutatójának háttérváltozókkal való összefüggését vizsgáljuk, végül a többváltozós elemzés során a változókat összemérve arra

a kérdésre keressük a választ, hogy miképpen válhatnak eredményes szülőkké a hátrányos helyzetük ellenére.

Kutatási eredmények

A családok társadalmi státusa és vallásossága

A családi szubkultúra egy jellegadó dimenziója a vallási milió. A családtípusokat olyan jellemzők mentén is megvizsgáltuk, melyek a családi szubkultúra meghatározó tényezői, ezek közül a legkarakteresebb különbségek a vallásosság mentén bontakoztak ki. A vallásosság szerinti öndefinícióra épülő mutatóra támaszkodtunk, mert ez alkalmas a jellegzetes magatartásminták és szokásrend különbségeinek feltárására. A felnőtt magyar társadalom vallásosságával nagyjából megegyező módon a szülők több mint fele valamiképpen vallásosnak vallja magát, bő egyhatodik egyházas vallásosságú (16,2%) és majd kétötödük maga módján vallásosként (38%) jellemzi önmagát. A bizonytalanok és a válaszmegtagadók aránya összességében mindössze egyötöd körüli (11,3% és 9,1%), s a szülők egynegyede mondja magát nem vallásosnak (inkább nem vallásos 19,2% és más meggyőződésű 6,2%). A házaspárok vallásosság szerinti homogámiaja erős. Vallásos szülőpár neveli a gyermekek majd kétötödét (37,6%), s nagyjából ugyanennyien, a gyermekek több mint kétötöde nem vallásos szülőpár mellett nő fel (42%). A vallási identitás szerint heterogén párok kisebbségben vannak (20,4%).

A szülők vallásossága a társadalmi státus alapvető jellemzőit tovább színezve családi miliótípusokat tesz megragadhatóvá. A vallásosság és a családi státuscsoportok együttes vizsgálata is megerősítette, hogy a magyar társadalomban a vallásosság és a társadalmi státus között erős, szignifikáns összefüggés van. A vallásos szülőpárok aránya magasan felülreprezentált a vidéki, stabil, diplomás státuscsoportban. Ezzel szemben a vallásos szülőpár jelenléte karakteresen alulreprezentált egyrészt a nagyvárosi, jobbmódú, érettségizett szakmunkás, másrészt a falusi alacsony státusú milióban, ahol a vallástalan szülőpárok dominálnak. A vallástalanok markáns szerepe a kisvárosi bizonytalan helyzetű szakmunkás státuscsoportban szintén arra vall, hogy az alacsonyabb iskolázottsággal jellemezhető csoportokban a vallástalanság nagyobb teret nyer. A nagyvárosi jómódú diplomás csoportokban is a legnagyobb csoportot a vallásos szülőpárra épülő családok képezik, emellett a heterogén vallásosságú párok felülreprezentáltsága jellemzi ezt a státuscsoportot. Vagyis a magasabb státusú csoportokban gyakrabban találkozunk vallásos szülőkkal.

2. táblázat: A szülői státuscsoportok vallásosság szerinti összetétele - Forrás: Értékteremtő gyermeknevelés 2020

Megjegyzés: Az aláhúzva közölt értékek arra utalnak, hogy a táblázat azon cellájába jóval többen kerültek, mint amennyi véletlen elrendezés esetén várható lett volna. Az összefüggés szignifikanciaszintje: 0,000.

	vidéki, stabil, diplomás	nagyvárosi, jómódú, diplomás	falusi megkapaszkodó	kisvárosi, bizonytalan helyzetű, szakmunkás	falusi alacsony státusú	nagyvárosi, jobbmódú, szakmunkás vállalkozó
vallástalan szülőpár	25,1%	32,4%	40,7%	47,3%	53,6%	58,9%
heterogén vallásosságú	20,7%	30,9%	22,9%	17,3%	16,7%	14,6%
homogén vallásos	54,2%	36,7%	36,4%	35,4%	29,7%	26,5%
N=	227	139	258	243	138	151

A családi milió meghatározó eleme az is, hogy milyen nevelési értékeket preferálnak a szülők. A családtípusok megegyeznek abban, hogy azt szeretnék, ha a gyermeküket felnőttként elsősorban a felelősségérzet, másodsorban a családcentrikuság, s emellett az őszinteség és az önállóság jellemzné leginkább. A vidéki stabil és a nagyvárosi jómódú diplomások, valamint a falusi lecsúszó-megkapaszkodó családok ötödikként a barátságosságot jelölik meg legfontosabbnak, miközben a nagy- és kisvárosi szakmunkások, és a falusi alacsony státusúak a határozottságot látnák szívesen a legfontosabb öt tulajdonság között gyermekükben, amiből a társadalmat mozgató tényezőkről alkotott nézeteikre is lehet következtetni.

Korábbi kutatásaink azt mutatták, hogy a vallásos házaspárok nagyobb stabilitású családokat működtetnek (Pusztai 2006). Jelen adatok megerősítik ezt az összefüggést, a vallásos szülők gyermekei kedvezőbb helyzetben vannak családszerkezet terén,

hiszen a homogén vallásos szülőpárok 89,4%-a tart fenn teljes családot. A heterogén vallásosságú szülőpár esetén a leggyakoribb (20%), hogy egy szülő neveli a gyermeket, a vallástalan és heterogén vallásosságú szülőpárok több mint egytizede mozaikcsaládban él. Ugyanakkor az is megfigyelhető, hogy ritkábban maradnak meg a teljes családok az alacsonyabb státusú csoportokban. Mivel a vallásosság és az iskolázottság között szignifikáns összefüggés áll fenn, ellenőriztük, hogy a két tényező közül melyik növeli inkább annak esélyét, hogy teljes marad a család. A két változó befolyását ellenőrző logisztikus regresszió szerint mind a magasabb iskolázottság, mind pedig az, ha mindkét szülő vallásos, szignifikánsan növeli a családszerkezet felbomlásának elkerülését, de homogén vallásos pároknak háromszor nagyobb esélyük van a család stabilitásának megőrzésére. Tehát mindkét tényező elősegíti a család épségét, de a vallásosság biztosabb, erősebb védőfaktor.

A szülői odafigyelés

Amint láttuk, a szülők nevelési aktivitását többféleképpen közelíti meg a szakirodalom, de általában határozottan szétválasztják a tevékenységeket aszerint, hogy azok a családi otthon keretei között mennek végbe vagy a szülő iskolai helytállását tükrözik. A szülő otthoni gyermeknevelési teljesítményének legnagyobb hatású területe nyilván nehezen mérhető, hiszen jórészt a magatartásminták modellként való prezentálásából áll, amit a gyermek folyamatosan monitoroz, s sok apró mozzanatról áll. Ezeket inkább kvalitatív módszerekkel lehet megragadni. Azonban a gyermekkel

való törődés (parental attention) tényszerűen megragadható adatai kvantifikálhatók. Az adatok ebben az esetben is retrospektív önjelentésen és az ezzel együtt válaszadói becslésen alapulnak, így nyilvánvalóan nem objektív adatok, viszont összehasonlításban kiválóan tükrözik a szülői csoportok közötti különbségeket. Az alábbi elemzésben három tényezőt, a gyermekkel közösen végzett tevékenységeket, a gyermekre szánt időt és a gyermeknevelésbe bevonható network tulajdonságait vizsgáljuk.

Közös tevékenységek sokszínűsége

A szülői odafigyelés első indikátora az adatfelvételt megelőző hónapban a gyermekkel közösen végzett tevékenységek széles palettáján mutatott aktivitás. Általában napi szinten végzett tevékenység a családokban az iskolai ügyekről való beszélgetés (97%), gyakori a közös családi étkezés (85%), a világ dolgairól való beszélgetés (82%), a közös játék (76%) és szabadidős program (76%) is. A gyermekekkel való együtt tanulás a családok felénél a napi rutin része, szintén a családok bő felében gyakran olvasnak mesét és beszélgetnek a gyermekkel a lelki dolgokról vagy az interneten

tapasztaltokról. Úgy tűnik, hogy leginkább a nukleáris családban folynak ezek a tevékenységek, ezen a körön kívülre ritkán nyúlnak a szálak, mert a többség ritkábban beszélget a szülőtársakkal vagy a pedagógusokkal és ritkán hívja meg gyermeke barátját otthonába.

A tevékenységeket megvizsgáltunk a vallásosság szerinti családtípusokban, és minden egyes tevékenység gyakoriságában erős, szignifikáns eltéréseket tapasztaltunk a vallásos családi milióban felnővők javára. A homogén vallástalan családokban minden tevékenységet ritkábban végeztek együtt

a gyermekekkel a vizsgált periódusban a másik két csoporthoz képest. A homogén vallásos családok a vizsgált 13 tevékenységből 11-ben élen járnak a gyermekkel való foglalkozásban. A heterogén

vallásosságú szülők az előbbieknél árnyalatnyival gyakrabban beszélgetnek gyermekükkel a világ dolgairól és lelki témákról.

3. táblázat: A gyermekekre fordított figyelem gyakorisága a vizsgált hónapban (átlagok négyfokozatú skálán)
 Forrás: Értékteremtő gyermeknevelés 2020. - Megjegyzés: Az összefüggés szignifikanciaszintje: 0,000.

	vallástalan szülőpár	heterogén vallásosságú szülőpár	homogén vallásos szülőpár
beszélget iskolai élményekről ***	3,44	3,85	3,88
közös családi étkezés ***	2,91	3,29	3,34
együtt tanul ***	2,88	3,17	3,23
beszélget a világ dolgairól ***	2,68	3,19	3,18
együtt játszott ***	2,59	2,9	2,94
közös program ***	2,53	2,88	2,91
lelki dolgokról beszél ***	2,21	2,88	2,84
mesét olvas ***	2,24	2,66	2,79
internetről beszélgetnek ***	2,33	2,63	2,67
beszél a pedagógussal ***	2,16	2,32	2,49
nagycsaládi együttlét ***	2,14	2,43	2,49
beszél a szülőtársakkal ***	2,14	2,36	2,46
meghívja a barátait ***	1,92	2,15	2,28

Az egyes tevékenységek nemcsak önmagukban értékesek, hanem tevékenységrendszerbe szerveződve is sokat elárulnak a gyermeknevelés minőségéről. Fontos elemzési szempont a kapcsolatok multiplicitása, ami növeli azok erősségét, stabilitását (Coleman 1988). Érvényes ez a szülő-gyermek kapcsolattartásra, sőt a gyermek eredményességét az iskolai pályafutás későbbi állomásain is támogatja (Pusztai 2009). Minél többféle tevékenységet végez a szülő közösen a gyermekével, annál gazdagabb és teherbíróbb ez a kapcsolat. A vallásosság gyermeknevelési tevékenységekre gyakorolt hatását vizsgálva összehasonlítottuk a különböző vallási identitással rendelkező szülőket abból a szempontból, hogy mennyire sokszínű a gyermeknevelési tevékenységük. A gyermekkel való foglalkozás sokoldalúságának felmérése érdekében egy indexet képeztünk, mely minden válaszadóhoz egy adatot rendelt aszerint, hogyan a szülők hányféleképpen foglalkoztak gyer-

meükkel a vizsgált periódusban. A szülők vallásossága szerint szignifikáns különbségek mutatkoztak a közös tevékenységek sokféleségében. Az egyházas és a maguk módján vallásos szülők felől haladva csökkenés tapasztalható a határozottan nem vallásosak irányába (erősebb az anyáknál), s a választ megtagadók indexpontszáma is alacsonyabb a vallásosakénál.

A határozottan nem vallásosak nemcsak az egyházas vallásosságúakhoz, hanem még a maguk módján vallásosakhoz képest is kivétel nélkül mindent ritkábban végeznek közösen a gyermekükkel. Ha áttekintjük, hogy milyen közös tevékenységekben maradnak el leginkább, akkor azt látjuk, hogy a legnagyobb a különbség a meseolvasás, az interneten tapasztalt dolgok megbeszélése, a világ dolgainak megtárgyalása területén mutatkozik a lelki dolgokkal való közös foglalkozás mellett, ezek hiánya okozza a legnagyobb különbséget.

Felmerülhet a gyanú, hogy a vallásosak előnye csupán magasabb iskolázottságukból fakad, így az iskolázottság és a foglalkozások sokoldalúsága közötti kapcsolatot is felmértük. Azt tapasztaljuk, hogy a szülői iskolázottság növekedésével is lépésről lépésre nő a szülői foglalkozás sokszínűségének mértéke, de nem minden tevékenységben tapasztalható a magas iskolázottságuk előnye. A közös játék, a pedagógussal és a szülőtársakkal való beszélgetés, az osztálytársak, barátok meghívása, valamint a családi együttlétek tekintetében nincsenek szignifikáns lemaradásban az alacsony státusú szülők.

A vallásosság és az iskolázottság között fennálló összefüggés miatt többváltozós elemzésben is megvizsgáltuk, hogy a gyermekkel való sokszínűbb foglalkozást melyik tényező mozdítja elő jobban. Logisztikus regresszió-elemzéssel ellenőriztük, hogy a két tényező közül melyik növeli inkább annak esélyét, hogy az átlagnál sokszínűbb legyen a gyermekkel való szülői törődés. Adataink szerint mind a magasabb iskolázottság, mind a szülők vallásossága szignifikánsan, nagyjából ugyanolyan intenzitással növeli a gyermekkel való átlagosnál sokszínűbb foglalkozás esélyét. Ebből az következik, hogy mind az iskolázottság, mind a vallásosság önmagában képes növelni a gyermekkel való foglalkozás minőségét. Kutatási kérdésünk szempontjából ez azt jelenti, hogy a vallásosság képes kompenzálni a hiányzó szülői

4. táblázat: A gyermekekre fordított figyelem sokszínűsége a vizsgált hónapban (index átlagok)

Forrás: Értéktéremtő gyermeknevelés 2020

Megjegyzés: Az összefüggés szignifikanciaszintje: 0,000

gyermekkel való foglalkozás sokszínűsége	anya	apa
vallásos az egyház tanításai szerint	9,12	8,97
vallásos a maga módján	8,86	8,92
vallásos is, meg nem is	8,69	8,80
nem vallásos	8,26	8,38
határozottan nem vallásos, más a meggyőződése	6,65	7,31
nem tudja, nem válaszol	8,09	8,45
N=	892	893

képzettség negatív hatását, s ha egy szülőpár kvázi alacsony iskolázottságú, de egyikük vagy mindketten vallásosak, akkor nagyobb esélyük van rá, hogy az átlagnál sokszínűbben foglalkozzanak a gyermekükkel, mint az alacsony státusú nem vallásos szülőknek.

A szülői figyelem az időráfordításban kifejezve

A szülői törődés másik indikátorának a szülői időráfordítást tekintettük. Ezt a mutatót a szülők gyermekekre szánt átlagos hétvégi idejével operacionalizáltuk, ami szintén retrospektív önjelentésen alapuló becsléses adat. Az anyák és az apák időráfordítása egyaránt magas, azonban a két szülő között némi különbség mutatkozik, mivel az anyák között gyakorlatilag nincs olyan, aki egyáltalán nem tölt időt hétvégén a gyermekével, míg az apák 8% esetén előfordul, valamint az anyák 87%-a, az apáknak viszont csak 66%-a foglalkozik hétvégén legalább két órát a gyermekével. A különbség kétségtelen, de az apák nem vonulnak ki a gyermeknevelésből, hanem a jövedelem- és a többletjövedelem-szerzést előíró kenyérkereső szerep és az apa szerep összehango-

lásával próbálkoznak, ahogy Spéder (2011) elemzése sejtette. Az iskolázottság csökkenésével mindkét szülő időráfordításának csökkenése erős, szignifikáns.

A gyermekekre fordítható időt más tényező is befolyásolja. Az adatok egyértelműen igazolják, hogy az alacsonyabb státusú szülőknek kevesebb szabadon beosztható idejük marad a jövedelem- és többletjövedelem-szerző tevékenységek mellett. A kutatásunk szerint a szabadidejükből egyrészt a munka jellegéből, másrészt az alacsonyabb keresetek kiegészítésének kényszere miatt több időt töltenek munkahelyi és ház körüli munkával, miközben a diplomások a szabadidejükből ezekre kevesebbet áldoznak. Ugyanakkor arra is fény derült, hogy nemcsak az időhiány akadályozza az

alacsonyán iskolázott szülőket a gyermekkel való foglalkozásban, hanem a kompetenciaérzés hiánya is. A kutatásunk eredményei szerint segítségre szorulnak a gyermekükkel való otthoni tanulásban, a képességfejlesztő foglalkozások és szabadidős tevékenységek szervezésében (Pusztai et al. 2020). Amellett, hogy az intézményrendszer oldaláról támogatást szükséges nyújtani számukra, nagyon fontos feltárni azokat a tényezőket, amelyek javítani képesek a gyermeknevelési aktivitásukat. Második hipotézisünk szerint a vallásosság segíti a szülőket a gyermekre való időráfordítás fontosságának felismerésében, s az időráfordítás tényleges növelésében. Az adatok azt mutatják, hogy az alacsonyabb státusú vallásos családokban a szülők több időt szánnak gyermekeikre.

Amikor a szülők gyermekükre szánt hétvégi idejét a vallásosság és az iskolázottság tükrében egyszerre egy többváltozós logisztikus regressziós modellben vizsgáljuk, akkor feltűnik, hogy nemcsak a szülői iskolázottság, hanem a homogén szülői vallásosság is önálló hatás gyakorló tényező. Iskolázottsági csoportok szerint vallási homogenitás szerint vizsgálva azt tapasztaljuk, hogy a homogén vallásos szülőpárok az alap- és középfokú végzettségű szülők körében egyértelműen szignifikánsan többen szántak az átlagnál több időt gyermekeikre. A felsőfokú végzettségűeknél már az is előnyt jelentett, és pozitív irányba befolyásolta a gyermekekkel töltött idő mennyiségét, ha valamelyik szülő vallásos volt.

5. táblázat: A gyermekre szánt szülői időráfordítás aránya egy átlagos hétvégén az átlaghoz képest

Forrás: Értékteremtő gyermeknevelés 2020. Megjegyzés: Az aláhúzva közölt értékek arra utalnak, hogy a táblázat azon cellájába jóval többen kerültek, mint amennyi véletlen elrendeződés esetén várható lett volna. Az összefüggés szignifikanciaszintje: 0,000.

szülőpár vallásossága	alapfokú végzettségű szülők **			középfokú végzettségű szülők **			felsőfokú végzettségű szülők		
	vallás-talan	heterogén	homogén vallásos	vallás-talan	heterogén	homogén vallásos	vallás-talan	heterogén	homogén vallásos
átlagnál kevesebb	68,0%	72,9%	51,5%	37,6%	54,8%	28,7%	33,9%	22,1%	23,6%
átlag fölötti	32,0%	27,1%	48,5%	62,4%	45,2%	71,3%	66,1%	77,9%	76,4%
N=	178	59	101	194	104	209	62	68	123

A gyermeknevelési network

A családon belüli társadalmi tőke mellett a családon kívüli kapcsolathálóban is fontos erőforrás rejlik. Ennek részét képezi a gyermeknevelésbe bevont tanácsadók, segítők száma, megbízhatósága. A szülők által a gyermekneveléssel kapcsolatos gondokba bevont, valamint a képviselőjükben a gyermekkel törődők köre is megfigyelés tárgya. A gyermekneveléssel kapcsolatos dolgokba bevont személyek és a szülő akadályoztatása esetén mozgósítható segítők tekintetében a családok átlagosan 3-4 főre számíthatnak. A network mérete azért fontos tényező, mert jó indikátora annak is, hogy mekkora közösség az, akitől figyelmet kap a gyermek. Mivel azonban a kisgyermekes családokban a váratlan események (betegség, kisebb-nagyobb baleset) valószínűsége relatíve

nagy, a gyermekkel való foglalkozás során segítséget nyújtó networknek nemcsak a mérete, hanem a mozgósíthatósága is fontos. A gyermeknevelési network erősségét kifejező index értéke ezt is magában foglalja, minél nagyobb az értéke, annál több személyre és annál biztosabban lehet számítani. Az, hogy a problémákban hány és mennyire megbízható személy tud segíteni a szülőknek, a gyermeknevelés stabilitása révén minőségi kérdéssé válik.

A társadalom különböző státusú rétegei általában is eltérő kapcsolathálózati erőforrásokkal rendelkeznek. A kedvezőbb társadalmi helyzetűeknek szélesebb körű a kapcsolathálózata, ezen felül pedig nemcsak a szívességi, hanem a szolgáltatás jellegű (fizetett) segítségnyújtás is elérhető

számukra. Az adatok szerint az alacsonyabb iskolázottságú szülők gyengébb gyermeknevelési network-re számíthatnak, de a státuscsoportok szerinti elemzés azt mutatja, hogy más tényezők is befolyásolják ezt, ugyanis a legalacsonyabb értékekkel a nagyvárosi, jobbmódú, érettségizett szakmunkás és a falusi alacsony státusú rendelkezik. A magasan iskolázott szülőkre a család több generációjának és szűkebb-tágabb körei mellett széles laikus, illetve szakmai kapcsolatok (barátok, szülőtársak, szakemberek) bevonása is jellemző.

Ha a gyermeknevelési network erősségét a vallásosság és az iskolázottság tükrében egyszerre egy többváltozós, logisztikus regressziós modellben vizsgáljuk, akkor azt tapasztaljuk, hogy a magasabb iskolázottság mellett a vallásosság is jelent támogatást ebben. A homogén szülőpárok rendelkeznek a legerősebb gyermeknevelési network-vel, s a heterogén vallásosságú párok megelőzik ebben a vallástalanokat. A szülői iskolázottság és a szülői vallásosság is önálló hatásgyakorló tényező.

6. táblázat: A gyermeknevelésbe bevont segítő network ereje a különböző társadalmi csoportokban (indexpont átlagok)

Forrás: Értéktérítő gyermeknevelés 2020

Megjegyzés: Az összefüggés szignifikanciaszintje: 0,000

alapfokú végzettségű	8,22
középfokú végzettségű	9,22
felsőfokú végzettségű	9,71
falusi alacsony státusú	7,47
falusi megkapaszkodó	8,86
kisvárosi bizonytalan helyzetű szakmunkás	9,09
kisvárosi, stabil, diplomás	9,71
nagyvárosi, jobbmódú, érettségizett szakmunkás	7,08
nagyvárosi jómódú diplomás	9,12

7. táblázat: A szülőket segítő network erőssége (index átlagok) - Forrás: Értéktérítő gyermeknevelés 2020

Forrás: Értéktérítő gyermeknevelés 2020 Megjegyzés: Az összefüggés szignifikanciaszintje: 0,000

	alapfokú végzettségű **	középfokú végzettségű **	felsőfokú végzettségű
vallástalan szülőpár	4,95	5,46	5,50
heterogén vallásosságú pár	4,29	5,07	5,76
homogén vallásos szülőpár	5,59	5,95	5,85
N=	338	507	253

Az eredményes szülők

Azokat a tényezőket keressük, amelyek a szülők gyermeknevelés eredményességével kapcsolatos eredményességét előmozdítják. Mivel a gyermeknevelés eredményessége csak hosszabb idő után tesztelhető megbízhatóan, ezért olyan indikátorokat alkalmaztunk, amelyek alapján eredményesnek mondhatja magát a szülő. A szülők nevelési eredményességgel kapcsolatos percepcióját ebben a vizsgálatban három dimenzióra bontottuk, egy objektív, egy relatív és egy szubjektív dimenziót különítettünk el. Az objektív eredményesség mutatóit a szülők általában az iskolához kötik, ha egy negyedikes gyermek jeles

vagy kitűnő tanuló, versenyekre jut el, illetve jól be tudott illeszkedni az iskolai közösségbe, akkor van alapja annak, hogy a szülők úgy véljék, eredményesen nevelték gyermeküket. A relatív eredményességet is fontosnak tartjuk, amit ebben az esetben az jelenít meg, hogy a szülők az átlaghoz viszonyítva milyen képességűnek tartják gyermeküket. Eredményesnek tartottuk, ha a szülő szerint a gyermeke kiemelkedő, átlagnál jobb vagy legalább egyes területeken kiemelkedő teljesítményű. A szubjektív eredményességre vonatkozó információt a gyermek jövőjével kapcsolatos, az átlagnál pozitívabb felfogásra vonatkozó adat-

ből merítettük, s akkor tartottuk derülátónak a szülót, ha a gyermek jövőjével kapcsolatban kiemelkedően optimistának mutatkozott. Az itt bemutatott dimenziókból egy komplex eredményességi mutatót képezve úgy véljük, hogy a három dimenzióban összességében az átlagnál magasabb

indexpontoszámot elérő szülők határozottan eredményesnek érzékelik a gyermeknevelő tevékenységüket. Az eredményesek felül vannak reprezentálva a magasabban iskolázott, nagyobb településen és előnyös helyzetű régióban élő szülőcsoportokban.

8. táblázat Az eredményes gyermeknevelés percepciója alapvető háttérváltozók szerint

Forrás: Értékkerentő gyermeknevelés 2020 Megjegyzés: Az aláhúzva közölt értékek arra utalnak, hogy a táblázat azon cellájába jóval többen kerültek, mint amennyi véletlen elrendeződés esetén várható lett volna. Az összefüggés szignifikanciaszintje:

*** =,000, ** < 0,03.

Háttérváltozó	Összefüggés	Átlagnál eredményesebb	
Gyermek neme	***	lány	62,1%
		fiú	59,1%
Családszerkezet	**	teljes család	64,5%
		egyszülős	56,2%
		mozaikcsalád	47,8%
Régió	***	főváros és központi	67,6%
		más régió	56,3%
Lakóhely településtípusa	**	falu	53,7%
		kisebb város	60,9%
		nagyváros	64,7%
Szülői iskolázottság	***	kvázi alapfokú	44,1%
		kvázi középfokú	62,5%
		kvázi felsőfokú	80,6%
Státuscsoportok	***	falusi alacsony státusú	34,8%
		nagyvárosi, jobbmódú, érettségizett szakmunkás	53,0%
		falusi megkapaszkodó	54,7%
		kisvárosi bizonytalan helyzetű szakmunkás	55,6%
		kisvárosi, stabil, diplomás	75,8%
Szülők vallási homogámiaja	***	nagyvárosi jómódú diplomás	77,0%
		vallástalan homogám	49,3%
		heterogám	63,1%
		vallásos homogám	67,8%

Mitől válhat rezilienssé egy szülő?

Az átlagnál eredményesebb szülők közé is kerülnek alacsony státusú, kedvezőtlen települési környezetben élő családokból is, őket nevezhetjük reziliens szülőknek. Az elemzés utolsó részében azokat a tényezőket kerestük, amelyek a leghátrányosabb helyzetű szülőknek nyújthatnak támogatást az eredményessé válásban. A logisztikus regresszióelemzésbe első lépésben azokat az alapvető háttérváltozókat vontuk be, melyek általában csökkentik az eredményesség esélyét. A nem intakt családszerkezet, a szülők alapfokú végzettsége, a nem preferált régió, a falusi lakóhely és a női nemhez tartozás az általában tapasztalható módon nem növelte az eredményesség esélyét, sőt, ezek a tényezők, a gyermek egyedül vagy mozaikcsaládban történő nevelése, az alacsony iskolai végzettség és az átlagos, vagy kedvezőtlen helyzetű régióhoz tartozás határozottan csökkentette az eredményessé válás esélyét. A falusi lakóhely nem volt szignifikáns befolyással.

A második lépcsőben a szülők vallásosságának hatását vizsgáltuk. Azt tapasztaltuk, hogy az előző tényezőktől eltérően a szülői vallásosságnak önálló, pozitív hatása van. Amennyiben legalább egyik szülő vallásos (heterogám vagy homogám vallásos a szülőpár), ez szignifikánsan növeli a szülői eredményesség valószínűségét. A vallásosság bevonásával egy kicsit csökken a sérült családszerkezet negatív hatásának ereje, ami arra utal, hogy a vallásos egyedülálló szülők hátránya valamivel kisebb, de a nem intakt családszerkezet hatása

továbbra is megmarad szignifikánsan negatívnak. A vallásos szülők eredményességének esélye másfélszeres, s ennek azért van nagy jelentősége, mert jótékony hatását a családszerkezet, a szülői iskolázottság és a területi tényezők kiszűrése után, ezek hatásától függetlenül tapasztaljuk.

A harmadik lépésben a szülői törődés tanulmányunkban vizsgált, különböző dimenzióit kifejező változókat vontuk be az elemzésbe, a gyermekkel való sokszínű foglalkozás, a jelentős hétfégi időráfordítás és a széleskörű gyermeknevelést támogató network összefoglaló, dichotomizált indikátorait. Mindhárom változó szignifikánsan növelte a gyermeknevelés eredményességének esélyét, a befolyásuk nagyobb, mint a többi változóé és sorrendben egyre erősebb. Ez azt jelenti, hogy a társadalmi státus hatásától függetlenül, önálló tényezőként látjuk működni a szülő otthoni, s a tanulmányoktól és az iskolai feladatoktól elkülöníthető odafigyelésének pozitív hatását. A szülői odafigyelés ezen indikátorainak hatására a vallásosság önálló hatása csak enyhén csökken. Ebből arra lehet következtetni, hogy a vallásos szülők nevelési repertoárjának csak egy része a gyermekkel való foglalkozás sokszínűsége, az átlagosnál nagyobb, hétfégi szülői időráfordítás valamint a kiterjedtebb és megbízhatóbb gyermeknevelési network. Emellett további hatékony nevelési eljárás módok tarthatják fenn azt a hatást, amelynek révén az alacsony státusú szülők eredményesebbek tudnak lenni, mint azonos háttérű társaik.

Összegzés

Tanulmányunkban a szülők gyermeknevelő tevékenységének arra a ritkán vizsgált területére koncentráltunk, amely nem az iskolai életbe való láthatóságukban, nem is a kurrikulummal összefüggő iskolai munka támogatásában merül ki, hanem a gyermekkel való törődés, a rá való odafigyelés (parental attention) fogalma foglalja össze. Az elemzés során felfigyeltünk arra, hogy a vallásos társadalmi státuscsoportokban nagyobb súlya van ezeknek a tevékenységeknek. A vallás hatása a gyermeknevelésre vitathatatlan, de a szakirodalomban vannak viták a részleteket tekintve, mert a vallásosság és a szülői gyermeknevelési gyakorlatok közötti összefüggést biztosító mechanizmusok

nincsenek feltárva. Az elemzésben a közösen végzett tevékenységek és a gyermekre szánt idő mellett a gyermeknevelésbe bevonható kapcsolatháló erősségét is vizsgáltuk. Az elemzés azt mutatta, hogy a vizsgált mutatók vonatkozásában a kedvező társadalmi státus és a családszerkezeti stabilitás gyakrabban jár együtt a szülői odafigyelés magasabb szintjével. A kedvező státusmutatók mellett a vallásossággal járt együtt jelentősebb szülői törődés. A többváltozós elemzés alapján megállapítottuk, hogy egyrészt a vallásos szülők körében felül vannak reprezentálva a hatékony, eredményes szülők, másrészt a vallásos szülők által preferált szülői tevékenységek a vallásosság

nélkül is eredményesen alkalmazhatók, harmad- részt pedig a vallásosság hatása nem merül ki a vizsgált gyermeknevelési mintázatokban.

Összességében a nem intakt családszerkezetnek, a szülő alacsony iskolázottságának és a periféri- kusabb régióknak a hatása stabil negatív, a vallásos- ságnak viszont stabil pozitív befolyása van a gyer- meknevelési eredményességre. A szülői törődés itt bemutatott három dimenziója önállóan is hatá- rozottan elősegíti az eredményességet. A tanul- mányunk szerint a szülői vallásosság és a szülői törődés szerepe felértékelődik mint olyan ténye- zőké, melyek függetlenül más változóktól rezili- enské tehetik a szülőket. Tehát az alacsony stá- tusúak is reziliens szülőkké tudnak válni, ha a hátrányos társadalmi helyzetükből fakadó minden nehézség ellenére több ráfordított időt, színesebb közös tevékenységrendszerrel és szélesebb gyermek- nevelési network-öt tudnak működtetni a gyermek- nevelésben.

Elemzésünk tapasztalatai megerősítik azt a véle- kedést, hogy a szülői készségek nem veleszületet- tek, s a szülői szerep kihívásokkal teli feladat, me- lyet lehet jobban és rosszabbul végezni.

A jelentőségét azonban a hosszútávú követke- zmények húzzák alá. Az Értékteremtő gyermek- nevelés 2020 kutatás során mind a szülők, mind a pedagógusok jelezték, hogy a szülők elkötelezet- tek a gyermekneveléssel kapcsolatban, de nagy- jából a válaszadók fele segítséget igényelne a gyermekkel való sokszínű fejlesztő és szabadidős foglalkozás terén, mert nem érzi magát felkészült- nek ezen a téren. A kutatási eredményeink gyakor- lati haszna lehet egy mindennapi nevelési fel- adatokban segítő, emellett a szülői készségek és gyakorlatok fejlesztését szolgáló, helyben elérhető pedagógiai munkatársak hálózatának kiépítése, melynek működése révén a szülő gyermeknevelő tevékenységének minősége jelentősen javulhat.

Hivatkozott irodalom

- Boudon, Raymond 2003. Beyond Rational Choice Theory. *Annual Reviews of Sociology*, 29(4) 1–21.
- Bourdieu, Pierre 1978. A társadalmi egyenlőtlenségek újratermelődése. Budapest: Gondolat.
- Ceglédi Tímea 2011. Reziliens életutak, avagy a hátrányok ellenére sikeresen kibontakozó iskolai karrier, *SZOCIOLÓGIAI SZEMLE* 22: (2) pp. 85–110.
- Ceglédi Tímea 2018. Ugródeszkán, University of Debrecen, CHERD
- Cohen-Zada, Daniel & Sander, William 2008. Religion, religiosity and private school choice: Implications for estimating the effectiveness of private schools. *Journal of Urban Economics* 64 (1), 85–100
- Coleman, James S. (1988): Social Capital in the Creation of the Human Capital. *American Journal of Sociology*, 94(1) 95–120.
- Darling, Nancy & Steinberg, Laurence 1993. Parenting style as context: An integrative model. *Psychological Bulletin*, 113(3), 487–496. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.113.3.487>
- Engler Ágnes 2017. A család mint erőforrás, Budapest: Gondolat Kiadó
- Epstein, John. & S. B. Sheldon. 2006. Moving Forward: Ideas for Research on School Family, and Community Partnerships. In: *SAGE Handbook for Research in Education: Engaging Ideas and Enriching Inquiry*, 117–138. London: Sage Publications.
- Epstein, John, & Sanders, Mavis G. 2002. School, family, and community partnerships. In: D. Levinson, R Cookson, Jr., & A. Sadovnik (Eds.), *Education and sociology*. New York-London: Routledge Falmer 525–532.
- Fényes, Hajnalka Pusztai, Gabriella, Engler Ágnes: Gender Role Attitudes and Religiosity among Higher Education Students, *Journal for the Study of Religions and Ideologies* 19: (55) 69–84.
- Gahramanov, Emin Rashad Hasanov, Xueli Tang. 2020. Parental involvement and Children's human capital: A tax-subsidy experiment. *Economic Modelling* 85, 16–29.
- Goodall Janet, Montgomery, Caroline 2014. Parental involvement to parental engagement: a continuum, *Educational Review*, 66:4, 399–410, DOI: 10.1080/00131911.2013.781576
- Guryan, Jonathan, Hurst, Erik, Kearney. Melissa 2008. Parental Education and Parental Time with Children. *Journal of Economic Perspectives* 22, 3, pages 23–46 of .
- Imre Nóra 2017. A szülői részvétel szerepe a tanulók iskolai pályafutásának alakulásában. Ph.D. értekezés Budapest: ELTE

- Kim, Y. 2009. Minority Parental Involvement and School Barriers: Moving the Focus away from Deficiencies of Parents. *Educational Research Review* 4 (2): 80–102.
- Mahoney, Annette 2010. Religion in Families, 1999–2009: A Relational Spirituality Framework. *Journal of Marriage and Family*, 72(4) 805–27.
- Meier, Ann 1999. Social Capital and School Achievement Among Adolescents CDE Working Paper 1-53.
- Parcel, Toby L., Dufur, Mikaela J. 2001. Capital at home and at school: effects on child social adjustment. *Journal of Marriage and Family*, 63, 32–47
- Petro, M. Ronald, Rich, E. Grace, Erasmus, Charlene & Roman, Nicolette Vanessa 2017. The Effect of Religion on Parenting in Order to Guide Parents in the Way They Parent: A Systematic Review, *Journal of Spirituality in Mental Health*, DOI: 10.1080/19349637.2017.1341823
- Pusztai Gabriella szerk. 2020. Értékteremtő gyermeknevelés. Gyorsjelentés. Kézirat
- Pusztai Gabriella 2004a. Iskola és közösség. Felekezeti középiskolások az ezredfordulón. Budapest: Gondolat.
- Pusztai Gabriella 2009. A társadalmi tőke és az iskola. Kapcsolati erőforrások hatása az iskolai pályafutásra. Budapest: Új Mandátum.
- Pusztai Gabriella 2004b. Kapcsolat a jövő felé. Közösségi erőforrások szerepe roma/cigány diplomások iskolai pályafutásának alakulásában. *Valóság* 5. 69-84.
- Pusztai Gabriella 2013. Hallgatói vallásosság és felsőoktatási beágyazottság. *Confessio*, 37(1) 26–44
- Pusztai Gabriella 2015. Tanulmányi eredményességet támogató tényezők az egyetem falain belül és kívül. In: Pusztai Gabriella – Kovács Klára (eds.): *Ki eredményes a felsőoktatásban?* Nagyvárad: Partium Press, 79–97.
- Schneider, B., & Lee, Y. 1990. A model for academic success: The school and home environment of East Asian students. *Anthropology & Education Quarterly*, 21(4), 358–377.
- Schneider, Barbara, Coleman, J.S. 1993. *Parents, Their Children, and Schools*. New York: Westview Press
- Spéder, Zsolt 2011. Ellentmondó elvárások között... Családi férfiszerepek, apaképek a mai Magyarországon. In: Nagy, I. – Pongrácz, T.-né (szerk., 2011): *Szerepváltozások: Jelentés a nők és férfiak helyzetéről 2011*. TÁRKI, Budapest, 207–228.
- Székely Krisztián 2018. *Iskolai légkör és eredményesség*. Szeged: Belvedere Meridionale
- Wilcox, W. Bradford (2004): *Soft Patriarchs, New Men: How Christianity Shapes Fathers and Husbands*. Chicago: University of Chicago Press.